

- מב -

נר יהא דלוק במקומו

הנחת אבן הפינה לביהמ"ד בית ישראל שבישיבת חידושי הרי"מ ת"א
במלאת ימי השלושים - ג' ניסן תשל"ז

"טוב אתה לישראל"

יותר מאב ואם

בהנחת אבן הפינה לישיבת חכמי
לובלין² קרא כ"ק אאז"ל על
המעמד את הפסוק עד הגל הזה ועדה
המצבה. כתיב אתם נצבים היום כולכם,
ואמרו ז"ל (תנחומא נצבים סי' א) לפי שהיו
ישראל יוצאין מפרנס לפרנס לפיכך עשה
אותם מצבה. אתמול הניחו מצבה על
קברו של הרבי ז"ל, עדה המצבה הזאת,
והיום מניחים אבן הפינה למקדש מעט,
וכפי שאמר עתה אדמו"ר שליט"א³ על
מה דאי' (מגילה כט.) ואהי להם למקדש מעט
אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל,
שמהלשון 'מקדש מעט' נראה כי בארץ
ישראל הוא בבחינת מקדש גדול, ואין לנו
שיור רק התורה הזאת.

אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, נענה
ר' טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטיפה
של גשמים, שטיפה של גשמים בעולם
הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא, נענה
ר' יהושע ואמר טוב אתה לישראל יותר
מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם הזה
ורבי בעולם הזה ובעולם הבא, נענה רבי
אלעזר בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל
יותר מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה
ורבי בעולם הזה ובעולם הבא, וכתב
המהרש"א שם שטיפה של גשמים, גלגל
חמה ואב ואם, הם שלש דרגות המכוונות
כנגד ג' עולמות, עיי"ש. נבאר גם אנו
שלשה ענינים אלו באופן אחר קצת.

'טיפה של גשמים', הרבי ז"ל טיפח
וגידל את כל אחד עוד מקטנות
ומילדות, והחזיקו וקשרו אליו בעבותות,
וכמו הגשם המצמיח ומגדל. 'גלגל חמה',
הוא היה נהורא מלמעלה המחמם ומגדל,
ופעמים היה האור בוער כעין החמה
בשעה שיוצאת מנרתיקה (עיי' ע"ז ג:), אולם

בימי השלושים ראו עד כמה היתה
גדולה התקשרותה של העדה אל
הרבי ז"ל, וכמה חסרוננו היה מורגש אצל
כל אחד. אי' בגמ' (סנהדרין קא.) כשחלה ר'

א. בהתאספות העדה בראשות מרן הלב שמחה ז"ל. בדרשה זו שולבו גם הדברים שנאמרו בלילה הקודם
בחנוכת הבית לכולל אברכים דחסידי גור בירושלים, בהיותם מקבילים בחלקם הגדול לנאמר כאן.

ב. ביום ל"ג בעומר תרפ"ד.

ג. מרן הלב שמחה ז"ל.

וטהרה. ואי' בגמ' (שבת שם) איזהו תלמיד חכם וכו' שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים, ויש להבין אלו חפצים יש לו לתלמיד חכם, והרי אמרו ז"ל (עירובין נה.) ולא מעבר לים היא לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים, אלא חפצו היינו ישיבתו ותלמידיו, דברי תורתו וחיבוריו, והוא מניח אותם למען חפצי שמים, הוא ז"ל הקדיש מעצמו כל כך עבור הכלל, וכפי שראו באשכבתיה דרבי אחר מטתו את השפעתו על כל העולם.

אילו זכינו היה הרבי ז"ל עמנו במעמד זה, אולם בעוונותינו הרבים נסתלק מאתנו, וכמו שפירשו המפרשים^ד מה דכתיב בפרשה אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, יחטא הוא מלשון חסרון, שאם נסתלק הצדיק, הכהן המשיח, הרי זה משום אשמת העם.

"הושיבו ישיבה לאחר שלושים יום"

אתמול כלו שלושים יום. ומקרא מפורש הוא בתורה, משמונה פסוקים שכתב משה בדמע (ב"ב טו.), ויבכו בני ישראל את משה וגו' שלושים יום ויתמו ימי בכי אבל משה, לשון הכתוב 'אבל משה' משמע ששלושים ימי הבכי עדיין מתייחסים ושייכים למשה רבינו ע"ה, אבל יותר מכך אין בוכים. ואי' בגמ' (כתובות קג:) שצוה רבי קודם פטירתו הושיבו ישיבה

אהבו וחיבבו זאת (וכן אי' בחשבה לטובה (תהלים יט) שהרבי ר' העניך מאלכסנדר ז"ל קרא על הרה"ק מקאצק ז"ל הכתוב לשמש שם אהל בהם, שהוא כדמיון השמש שמרכך לאחד ומקשה לאחר). 'אב ואם', אין מן הצורך לומר מה הם כוחותיו של אב ומה היא אהבתה של אם, והוא היה בבחינת טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. אי' בגמ' (סנהדרין סח.) שאחר פטירתו של רבי אליעזר אמר רבי עקיבא, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותו, גם כאן יכול כל אחד לומר עליו אבי אבי, ועוד יותר מזה, טוב אתה מאב ואם.

אמרו ז"ל (ירושלמי שקלים יא.) אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן הן זכרונן, דבריהם היינו דיבור הפה, וכן הוא מלשון הנהגה כדאי' (סנהדרין ח.) דָּבָר אחד לדור. על ידי דיבורו הנהיג הרבי ז"ל עדה בישראל ואת כלל היהדות החרדית, ועל דרך דאי' (שבת קיד.) מאי בנאין אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן, בנין נסתר ונגלה, אל תקרי בנין אלא בונין (ברכות סד.). הוא היה שר וגדול, ובקולו שאגת האריה השמיע דעת תורה בבהירות ובצלילות, גם כאשר כבר בא לגבורות שמונים היה כוחו בפיו, ובהבטת עינו בלבד הביא כל כך הרבה קדושה

ד. עי' בעולת חודש לר"א פלעקלש ח"א מאמר קכז.
אוצר דרשות ומאמרים - ב' / אלטר, פינחס מנחם בן אברהם מרדכי {עמוד 34} (2984)

וכו'. עתה בכלות ימי השלושים, כפי גודל הצער של עת ספוד מתעורר כמו כן הרצון לעת רקוד, שיתהפך האבל לשמחה, ואכן עתה הוא גם עת כנוס אבנים, בהנחת אבן הפינה.

מקוים אנו לראות בקרוב בחנוכת הבית של בנין זה. במזמור שיר חנוכת הבית לדוד כתיב הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה, לנגד עיני רוחנו רואים אנו את התלמידים שיצאו בעזהשי"ת משיבה זו ומשאר המוסדות הקדושים, הבחורים צעירי הצאן, השלהבות הקטנות המנצנצים ועולים, את ה'נסיעות' שיבואו לירושלים להסתופף בצל כ"ק אדמו"ר (שליט"א), ואת הסעודות הגדולות שיערכו ביוםא דהילולא ב' אדר. סעודות ההילולא שהם אכילה של מצוה, הרי הם בכלל מה שאמרו ז"ל (יבמות צג.) גבי אכילת שבת ויו"ט, למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים אלו שבתות ויו"ט'. ביום ב' באדר תהיה שמחת ההילולא גדולה למאוד, במרום כבר עתה ישנה שמחה אלא שאנו עדיין כואבים. יש לנו לבטא

לאחר שלושים יום (ופירש"י הושיבו ישיבה לעסוק בתורה לאחר שלושים יום של פטירת מיד ולא תהיו עסוקין בהספד), דלא עדיפנא ממה רבינו דכתיב ויבכו וגו' שלושים יום, וכן איפסקא הלכה"י שאין בוכים על תלמידי חכמים יותר משלושים יום. למעלה ישנה שמחה בפטירת הצדיק, רוכב ערכות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק (מו"ק כה:), אבל לנו שהיינו כל כך מקושרים אליו יש כאב וצער, אך כיון שלמעלה יש שמחה לכן הגבילו את ימי הבכי לשלושים יום.

חודש ימים בכינו, אבל יותר מכן אסור לבכות. והעצה היא להתחזק בתורה, הושיבו ישיבה לאחר שלושים יום, וזאת עשינו עתה בהנחת אבן הפינה. בקהלת (ג, ב-ח) מנויים כ"ח עתים, ובכולם כתוב בתוספת ל', עת ללדת ועת למות וגו', מלבד שלושה מהם, עת ספוד ועת רקוד ועת כנוס אבנים, ואיתא' לבאר השינוי בעת ספוד ועת רקוד, ששני עתים אלו הינם בזמן אחד, כי בפטירת הצדיק באותה העת שסופדים למטה בו בזמן יש שמחה למעלה, כי רוכב ערכות שש ושמח

ה. רמב"ם הל' אבל פי"ג ה"י, יו"ד ס"י שצד ס"ב.

ז. עי' בעולת חודש שם ח"ג מאמר ב, וראה בשפתי צדיקים (דינאוויץ) פר' כי תבוא שכן אמר הרב מראחווייז ז"ל בהספדו על הרה"ק מברדיטשוב ז"ל, ומסמך לכך את דברי הזוה"ק פר' תרומה (קנו). משה אסתלק מעלמא וכו' ובההיא שעתא רעוא הוה לעילא וצערא לתתא.

ז. בכת"ק נוסף: וכעין דאי' בגמ' (ברכות מב:) כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה, כי הדרי אמרי ניזיל וניכול לחמא וכו'. ועי' רש"י (מ"א יט, כא) שאלישע עשה סעודה מתוך שמחה שהתחיל לשרת את אליהו, וכן הוא בכל התחלת הנהגת צדיק חדש כאשר באים לשמש את צדיק הדור. וע"ע בפני

מנחם פר' עקב תשנ"ב, שמחת תורה תשנ"ד.

את עומק הכאב על ידי הרצון הגדול להושיב ישיבה על קברו שהיא נר נשמה לזכרו, ושיתקיים בנו והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלוקים, והאבנים תהיין על שמות בני ישראל, אבני זכרון לבני ישראל".

בנין היכלי תורה

ע"י שירי הדמעה

חז"ל אמרו (שבת קה:) שיש לבכות ולהתאבל על אדם כשר, וכל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, ובהסתלקות הצדיק בודאי שאין שיעור לכאב ולצער, אולם כאשר רואים ישיבות וכוללי אברכים הממשיכים בדרכו וכרצון קדשו, הרי זה החיזוק הגדול ביותר. התאספותנו

עתה להנחת אבן הפינה, המצבה השניה, נועדה לבנות בית היוצר המוציא ומגדל אנשים כשרים, להמשיך את היסוד אשר יסד.

איתא בגמ' (כתובות קג:) אמר ר' חייא אני

ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות, אתמול הקימו מצבה על קברו והורדנו עליו דמעות, אבל היום כבר אסור לבכות, אולם הרי ישנם עדיין כל כך הרבה דמעות עצורות בלבבנו שלא ירדו. הרבי ר' בונם מפרשיסחא ז"ל אמר^ט, הבוחר בשירי זמרה היינו באותם שירות ותשבחות שנשתיירו בלב ולא יצאו בפה (דאס נישט אויס געזינגענע), וכן הוא גם בדידן, הבוחר בשירי דמעה היא הדמעה שנשתיירה ולא נשרה וירדה (דאס נישט

ח. באגרת לאנ"ש בחתימת יד רבינו מטעם איחוד מוסדות גור - חנוכה תשל"ח - נכתב בין הדברים: כשדמעה חמה על לחיינו, בעודנו בתוך ימי השנה הראשונה להסתלקותו של עמוד האש בדורנו, עטרת תפארת גולת אריאל, אחי כ"ק מרן אדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל - באים אנו, לקראת מלאת י"ב חודש לזעזוע העמוק והמקיף, להצביע ברטט ובחרדת קדש על פועלו העצום והנשגב, לו הקדיש מאמצים כבירים ועבודת קודש מופלאה - הקמת מוסדות התורה ומפעלי החינוך לחסידות גור בארץ ישראל. עם עלותו של אחי אדמו"ר זצוק"ל לשמי רום ניטלה באחת מעמנו אותה אצבע אלוקים מכוונת ומדריכה, מדרכנת ומכה על ראשנו תוך הציווי הרחום - גדל; שהאיצה בנו באהבה, במשך שלושים השנים האחרונות. הלך מעמנו לפתע, בחטף, האדריכל והמחולל הגדול, שהציב את נדבכי התורה, את חומות היהדות וטירות החסידות, את גדרי הקדושה והטהרה - וכל זאת תוך אחזקת אמת הבנין של ביצור עולם התורה והחסידות.

לפתע פתאום נותרנו לאנחות, ללא אב וגואל, אולם יחד עם העדה הקדושה עדת חסידי גור שהוכתה לארץ בהילקח נזר הקודש, בהימוט עמוד התווך, בהסתלקות נר ישראל בסערה - מאמצים אנו ביתר שאת את מפעלי התורה הנהדרים והמרשימים, את יצירתו הנצחית והנפלאה של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל, את אותה ישיבה שהושיבו השנה על קברו - בהמשך מלאכת הבנין הבלתי נלאית, בהמשך סלילת הנתיב החסידי האיתן אל כתר התורה - תוך שאיבת עידוד וניחומים, השראת קודש וצמיחה מזוככת, בהנהגת יבדלחט"א אחי כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) בירושלים.

ט. ע"י בשפת אמת סוכות תרל"ד שכן הגיד החידושי הרי"מ ז"ל משמו.

אוצר דרשות ומאמרים - ב / אלטר, פינחס מנחם בן אברהם מרדכי {עמוד 36} (2984)

במותי. והנה ר"ת של ארבעה דברים אלו נ"ר ש'ולחן מ'טה ה'ם שמשוני הוא נשמ"ה'. ונבארם אחת לאחת.

'נר' יהא דלוק במקומו, שימשיך נר התורה להאיר הלאה לכל הדורות, ואכן רבינו הקדוש גדול הדור סידר את המשניות לכל הדורות אחריו, וזהו הרמז גם במה דא"י שם אמר להן לחכמי ישראל אני צריך. 'שולחן' 'יהא' 'ערוך' במקומו, החברותא, הצוותא והאחדות, ממשיכים הלאה בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) שמאיר לנו את דרכנו ומסייע בידינו. 'מטה' תהא מוצעת במקומה, לשמור גם להבא על אותם הענינים שהרבי ז"ל נתייגע הרבה בהם ומסר נפשו עליהם לנטוע בנו, השכמת הבוקר, שמירת הקדושה והטהרה, ובתי ישראל נאמנים.

מובא משמו של הרה"ק מברדיטשוב ז"ל שלימד זכות על ישראל ואמר, רבונו של עולם הרי אינך בא בטרוניא עם בריותיך, ומה רצונך מבניך, הרי אילו היה היצר הרע בארון הספרים, וספר ראשית חכמה עם שכר הגן עדן ועונשי הגיהנם מוצגים בראש כל חוצות, לא היה שום אדם בא לידי חטא, אולם היצר הרע בוער ברשות הרבים, ואילו הראשית חכמה טמון בארון הספרים. והנה זה נאמר בזמנים ההם, והרי בזמנינו

אויס געוויינטע טרער), הדמעות המונחות על לבו של כל אחד, ועתה בעת יחם לבבנו בדמעות אלו העצורות נגשים אנו להקמת ישיבה. שמעתי מאחד מחשובי ראשי הישיבות שאמר, עם דמעות אי אפשר להקים ישיבה, ואמרתי לו שלדעתי הוא להיפך, רק עם דמעות אפשר לבנות ישיבה, והזורעים בדמעה ברנה יקצורו.

בנבואת ירמיהו הנביא על פורענות בבל כתיב (ירמיה נא, כו) ולא יקחו ממך אבן לפינה ואבן למוסדות, ומפרש שם הרד"ק שמנהג העולם לתת ביסוד הבנין אבנים גדולות, ומהכשדים והבבלים שאכזריים הם לא יקחו מהם. אבל ישראל רחמנים הם, וכדכתיב שם (שם יט) לא כאלה חלק יעקב, ובכח הדמעות שלא נשרו, ועל ידי רצונו של כל אחד להמשיך ולפעול, כי 'רצו' עבדיך את אבניה, בעזהש"ת נקים דור ונמשיך בהקמת ישיבות, וכדכתיב (ישעיה כח, טז) הנני יסד בציון אבן, אבן בוחן פנת יקרת.

הקדושה והטהרה שפעל מרן הבית ישראל ז"ל

איתא בגמ' (כתובות קג.) שבשעת פטירתו של רבי אמר לבניו, נר יהא דלוק במקומו, 'שולחן' 'יהא' 'ערוך' במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה, יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני

י. בכת"ק נוסף: 'נר שלחן מטה הם' בגימ' תשל"ז, היא השנה שנסתלק ובה נאמר ההספד, וכן בגימ' 'ברבי אברהם מרדכי' (עם הכולל).

גם חוץ לחומה שיוכלו לאכול שם קדשים, וכעין דא"י (פסחים פה:) אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים". יוסף הצדיק הציב שור וחומה, בן פורת עלי עין בנות צעדה עלי שור. הרבי ז"ל הקים דור של בנים ובנות המקדשים שם שמים בקדושה ובטהרה, שגם בזמנים כל כך קשים כהיום הולכים נגד הטבע. ואמרו ז"ל (ויק"ר פכ"ד) כל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה, וכמה גדר ערוה, כמה קדושה, היה הרבי ז"ל י. בהמשך ברכת יוסף כתיב ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו וגו' משם רועה אבן ישראל, זאת היא המצבה שהצבנו היום, אבן ישראל, להקים את 'בית ישראל', להמשיך את אותו הבנין בקדושה וטהרה בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א).

הוא ז"ל באש שלהבתו מסר נפשו להרבות קדושה וטהרה, ובזכותו באנו לכל זאת, מה שלא עלה בדעת מי שבדור כזה יהיה ביכולת להגיע לזה. ועתה כאשר ב"ה זכינו לרבי ולמנהיג אשר ממשיך הלאה להאיר דרכנו, וגם מלוים אותנו כל הכוחות של אבותינו רבותינו הקדושים, יש לנו להמשיך בדרכו של הרבי ז"ל ולהתחזק הרבה בלימוד התורה,

כמה טומאה וטריפה ישנם בחוצות עיר, ואיזו חשכות ישנה ברחובות קריה, וכל כך גדול הוא כוחו של היצר הרע, אותו גוריא דנורא שלא יכלו לו אנשי כנסת הגדולה (יומא סט:). ואנו ראינו בחוש כמה עמל ונתייגע הרבי ז"ל להציב את ה'ראשית חכמה' ברחוב העיר ולהטמין את היצר הרע בארון. הוא ז"ל הקים חומה של אלפי אברכים המתנהגים בקדושה ובטהרה ומשברים את הטבע, בקאצק ובפרשיסחא אכן היו בעלי מדריגות גבוהות, אולם האברכים שבימינו אין להם להתבייש במעשיהם נגד הדורות הקודמים. הררי הקדושה והטהרה שנטע בנו הינם דבר נשגב מהשגתנו, ועלינו להמשיך זאת הלאה, מטה תהא מוצעת במקומה.

איתא בגמ' (ובחים קיח:) בטעם מה שבירושלים נאכלין קדשים קלים לפנים מן החומה ובשילה חלקו של יוסף בכל הרואה, אמר קרא בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה, וא"י בשפת אמת (ויחי תרל"ח) בשם החידושי הרי"מ ז"ל שיוסף הצדיק שיבר את הטבע וקידש את עיניו להיות כחומת ברזל, ובזה הביא קדושה וטהרה

יא. ובמקו"א כתב על דברי הגמ': נראה לי לומר שזהו עומק פשט הפסוק (תהלים עח, ס) ויטוש משכן שילה אהל שכן 'באדם', שבזכות יוסף הצדיק, עין שלא רצתה כו', שרתה קדושה בשילה עד שנאכל בכל הרואה, מלא העין.

ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ, ואמרו שם על רב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא, ועם כל זה לא צירפיהו לזימון, כי עיקר שימוש תלמידי חכמים הוא הלימוד מדרכיהם, ומסקנת הגמ' שם שבאמת רב מנשיא שימש תלמידי חכמים, דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגריס להו כצורבא מרבנן דמי, והשמעתתא הן התמצית והיסוד לדעת המעשים וההנהגות.

על כגון דא אמר רבי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי, מי שנגע בכפות מנעול דלתו (די קלאמקע) של הצדיק, מי שהתאבק בעפר רגליו, היתה לו נגיעה בדרכיו וקיבל על עצמו הנהגות טובות, הם שמשוני בחיי, שהשתמשו וניצלו אותו, הם ישמשוני במותי, שגם אחר הסתלקותו ימשיכו להשתמש ולנצל אותו, וזהו מה דאי' בגמ' (סוטה יג:) ויש אומרים לא מת משה וכו' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש, שהוא משמש לאחרים, שמנצלים אותו. אלו שהסתופפו בצל קדשו של הרבי ז"ל, אחזו בדרכיו ועשו רצונו ולמדו ממנו הנהגות טובות, יש להם סיוע להמשיך הלאה בדרכו, שהרי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן (חולין ז:), יחד עם החיזוק וההדרכה מכ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א), ויוכלו להשלים כל מדריגות ה'נשמה', נר, שולחן, מטה, הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי.

ובפרט האברכים יש להם להתעורר גם הלאה בקיום רצונו בענינים שדרש מהם, ולהשפיע קדושה וטהרה בכל הדור בכדי להרבות אנשים כשרים. על כל אחד לחזק את זולתו, ולסייע לבנין הדור שיהיה כמקדם ועוד יותר מכך, ובידו של כל אחד לזכות לכך כאמרם ז"ל (קידושין מ:) אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות.

"הם שמשוני בחיי

והם ישמשוני במותי"

הדבר הרביעי המרומז בר"ת נשמ"ה הוא 'הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי'. אי' בגמ' (כתובות קג.) שמתחילה סברו שנתכוון רבינו הקדוש לומר שיוסף חפני ושמעון אפרתי יתעסקו בקבורתו, שמשות כפשוטה, כיון דחזו דקדים ערסייהו לערסיה, שנסתלקו ונקברו קודם רבי, אמרי שמע מינה לההוא עלמא הוא דקאמר. שימוש תלמידי חכמים שאמרו חז"ל אינו שימוש ועיסוק בעלמא, גם מה דאי' בגמ' (ברכות ז:) גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה, למד לא נאמר אלא יצק, אין המכוון כפשוטו, אלא המשמעות היא הרבה יותר עמוקה, ולאותם ההולכים בדרך החסידות מובנים הדברים ביותר, שימוש הוא מלשון השתמשות (אויס נוצען), להשתמש בתלמידי חכמים ולנצלם, היינו על ידי שלומדים מהנהגותיהם הטובות, ומקבלים על עצמם לאחזו בדרכיהם ולהשיג דבר מה. וזהו מה דאי' בגמ' (שם מז:) אפילו קרא ושנה

הוא אליהו, למה היו צריכים כאן לאליהו שיפשוט ספיקם.

ויש לרמוז בזה, דהנה אי' בגמ' (ברכות מח:) מניין לברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וכו', אין לי אלא לאחריו לפניו מנין אמרת קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן, ואין לי אלא ברכת המזון, ברכת התורה מנין, אמר ר' ישמעאל קל וחומר על חיי שעה מברך על חיי עולם הבא לא כל שכן. והנה לימוד זה הוא מברכת המזון לאחריה על ברכת התורה לאחריה, שהרי ברכת התורה לפניו כבר למדנו (שם כא.) ממה דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו, וכן מבואר בירושלמי (שם נב.:, מגילה כח: כט. י.). ומתוך שהושוו ברכת המזון וברכת התורה זה לזה יש ללמוד שכשם שמצינו בברכת המזון שבהסבו אחד מברך לכולן, כדוגמת זה יש גם ברב המלמד תורה לתלמידיו (וכן יש לרמוז קשר ברכת התורה לברכת המזון במה דאי' (ברכות ג.) מברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו), והיינו שבכוחו של הרב לרומם ולהגביה את כולם יחד עמו, בחינת הסבו אחד מברך לכולן, וזהו הרמז בלשונם ז"ל (פסחים קח.) תלמיד אצל רבו אין צריך הסיבה, שסמוך ונשען הוא על כח רבו. וכאשר נח נפשיה דרב היו התלמידים שבורים בעצמם, וחששו

קשה מאוד לחזק לאחר כל מה שפקד אותנו, ובודאי היה רצונו שכל אחד יחזק עצמו לפי כוחו ומדריגותיו, כי דבר זה הוא בודאי חיותו, וכמ"ש ז"ל (תענית ה:) מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ותלמידיו בכלל זרעו.

כוחו ומשענתו של הצדיק

גם אחר הסתלקותו

שנינו במשנה (ברכות מב.) היו יושבין כל אחד מברך לעצמו, הסבו אחד מברך לכולן, ואי' בגמ' (שם:) כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה, כי הדרי אמרי ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק, בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא, או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלגיתא כי הסבו דמי, לא הוה בידיהו, קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא, אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן, עד דאתא ההוא סבא רמא להו מתניתין אברייתא ושני להו כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כהסבו דמי. ודבר פלא הוא לכאורה, למה דוקא בזמן פטירתו של רב רבם נתעוררו בשאלה זו הנוגעת לדיני ברכת המזון. ועוד איך יתכן שתלמידי רב שאנשים גדולים היו לא ידעו הלכה זו (ומצינו ברב יהודה תלמידו של רב כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא (שם כ:)). גם לפי מה שכתבו התוס' (חולין ו. ד"ה אשכחיה) בשם יש מפרשים שההוא סבא

נולד, וכי לא ידע המן שמשו נולד באדר (ועמד בזה גם ביערות דבש (ח"א סוף דרוש ג)), אלא שהמן לא ידע שבפטירת משה רבינו נתחדש כח התורה, ונולד משה חדש, הוא יהושע שהכניע את עמלק, וגם נשאר כוחו של משה רבינו, זו היתה טעות גוי שסבר שכל גדולתו של משה והכח מלידתו נסתלקו בפטירתו.

אמרו ז"ל (שבת פט.) והובא ברש"י (חשא לב, א) שבמעשה העגל בא שטן ועירבב את העולם, אמר להן משה רבכם היכן הוא וכו' הראה להן דמות מטתו, ומה היתה כוונתו במראה זה, אלא שביקש להטעותם על ידי שיסברו שמשו רבינו נפטר מן העולם, וכמו שאמרו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו, זאת היתה טעותם ועל ידי זה החטיאם. כוחו של משה רבינו הולך עמנו הלאה לתמיד, לכל הדורות, וכדאי' (סוטה יג:) ויש אומרים לא מת משה, ועדיין חי הוא.

והנה עתה יש עמנו את שני הכוחות, הן הכח מן הצדיק הקודם, גדולים

שמשענתם נשברה ומעתה אין יכולים כבר להסב ולהסמך על כוחו, שהרי כל כח רבם שהיה להם עד עתה נסתלק מעמם, ועל כן נסתפקו אם ישיבתם בלא רבם נחשב כהסיבה או לא, עד שבא ההוא סבא ואמר להם כהסכו דמי, היינו שכוחו של רבם הולך ומתלווה עמהם.

"הרואה חכמים במיתתן יחיה

בחייהן על אחת כמה וכמה"

במכתב שכתב הרבי ז"ל בחודש אדר לפני קרוב לעשרים שנה י', מפרש מה שאמרו ז"ל גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, שבחיי הצדיק ישנה תועלת גדולה לבני ישראל, לפי שרואים דרכיו הטובים, ולמידים ממנו מידות ומעלות טובות, ומגין הוא על הדור, וכשנפטר מן העולם מביא כח גדול בישראל, כיון שנותנים אל לבם שמעתה אין על מי לסמוך, ובזה נשאר כח הצדיק גם אחר מיתתו י". ומוסיף לבאר שם מה דאי' בגמ' (מגילה יג:) גבי המן, כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר

יד. להרא"ב זילברברג ז"ל הרב מפיטסבורג, מיום ג' תצוה, ט' אדר תש"כ (ראה בפאר ישראל ח"א עמ' תקטו). ועי' בבית ישראל פר' תרומה תש"כ (ד"ה ז' באדר).

טו. במכתב שם מציין למה דאי' בגמ' (סנהדרין לו.) הנהו בריוני דהוה בשיבכותיה דר' זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא וכו', כי נח נפשיה דר' זירא אמרי עד האידנא הוה חריכא קטין שקיה דהוה בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלביהו ועבדו תשובה. (וראה עוד במד"ר פר' נשא (פי"ד סי' ד) בעלי אסופות אימתי הם נטועים דברי תורה באדם הזה בזמן שבעליהן נאספים מהן, כל זמן שרבו קיים הוא היה מפליג לומר כל זמן שנצרך הרי רבי לפני ואני שואלו, מת רבו הרי יגע ביום ובלילה לקיים תלמודו יודע הוא שאין לו למי לשאול).

צדיקים במיתתן, והן הכח של צדיקים בחייהן, המנהיג החדש, ומוטל עלינו להמשיך את שני הכוחות האלו, ובפרט את הכח של צדיקים בחייהן, וכדאי' בגמ' (חגיגה ה:) עה"פ ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו, ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה, בחייהן על אחת כמה וכמה, ואנו אשר זכינו לראות אותו צדיק, חכמים במיתתן, יש לנו עתה את הכח של הרואה חכמים בחייהן. כוחם של אבותינו הקדושים, החידושי הרי"מ ז"ל, השפת אמת ז"ל, כ"ק אאז"ל והרבי ז"ל, עומד ומשמש ומתלווה עמנו בודאי הלאה להמשיך בדרכם, הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי, ובנשיאותו של כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א).

תקומת העדה

מתוך אפר החורבן

כ"ק אאז"ל כתב בסוף צוואתו, בה ביקש את העדה להתחזק כידוע, 'כל זה נכתב קודם השערוריות, אולם כאשר פנים חדשות בא אני מוסר ההנהגה לבני מ' ישראל שי'. מה הפירוש פנים חדשות. הנה אי' בגמ' (ב"ק צו:) האי מאן דגזל וכו' לבינתא ועבדיה עפרא קני, מאי אמרת דלמא הדר ועביד ליה לבינתא, האי

לבינתא אחריתי הוא ופנים חדשות באו לכאן, כשכותשין לבינה לעפר ושוב עושים מעפרה לבינה פנים חדשות באו לכאן, גם כתבו הראשונים ^{יז} גבי אפרן של איסורי הנאה הנשרפין שפנים חדשות הם, דהוי כגופא אחרינא. וזאת היתה כוונת כ"ק אאז"ל, אחר החורבן הנורא שהיה בפולין ובאירופה שנכתשה הלבינה לעפר, והיה אפר הנשרפין, ומתוך הרמץ היו ניצוצות שנדלקו, באותה העת את דבריו שמעת מתוך כבשן האש"י שבאושביץ ובטרבלינקה, הוא ז"ל קומם את העדה החרבה מעפרה, והעפר חזר להיות לבינה ופנים חדשות באו לכאן, וכפי שזוכרים זאת אותם שעברו על ראשם צרות החורבן. אי' במשנה (ביצה ב.) אפר כירה מוכן הוא, לשון כירה שייך גם בקדשים העולים לגבוה כדאי' (שם כ:) כירת רבך פתוחה, אותו אפר הקרבנות הי"ד היה מוכן לקבל עול מלכות שמים, ומאפר הנשרפין נבנו דורות עם כל כך הרבה קדושה וטהרה. כירמיהו הנביא בשעתו שליקט איברים אחר החורבן (פתיחתא דאיכ"ר לד), כך ליקט הרבי ז"ל איברים שפקעו מעל גבי המזבח"י באושביץ, עודדם וחזקם, עם שרידי חרב הלך להרגיעו ישראל (ירמיה לא, א) י"ט.

טז. רשב"א קידושין גו: גבי המקדש בערלה ובכלאי הכרם.

יז. עפ"י הכתוב (דברים ד, לו) ודבריו שמעת מתוך האש.

יח. כלשון המשנה זבחים פו.

יט. וכה כתבו כ"ק מרן הלב שמחה ורבינו ז"ל בתוך אגרתם לאנ"ש ככלות ימי השבעה: אחרי השערוריות והחורבן הגדול כאשר מרבית עדת אנ"ש וגדולי החסידים נהרגו על קדה"ש הי"ד, עם שרידי חרב

קודם פטירת צדיקים). אולם הוא עודנו חי וכוחו מתלווה עמנו, וההתחדשות יְשָׁנָה גם הלאה, ילדי ובחורי ישראל, ובתים נאמנים, נר דלוק במקומו, שולחן ערוך במקומו, מטה מוצעת במקומה, הם שמשוני בחיי הם ישמשוני במותי.

השי"ת יעזור שלא ייבש האילן, אלא יתקיים מה דכתיב (מ"ב יט, ל; ישעיה לז, לא) ויספה פליטת בית יהודה הנשארה שורש למטה ועשה פרי למעלה, ובזכותם של אבותינו הקדושים נזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

והרי זה מלמדנו ומחייבנו להמשיך הלאה בנשיאות כ"ק אדמו"ר (שליט"א), שהוא התחדשות בחינת איתפשטותא דמשה. והנה אדמו"ר (שליט"א) אמר לפני שבועות מספר ברמז קל כדרכו, ויש ללמוד כל תג בדבריו, במה דאי' בירושלמי (מגילה כה:): בדין הוא שתקדים החודש לפרה וכו' ולמה פרה קודמת שהיא טהרתן של ישראל, שלקחו את הצדיק מפני שהוא טהרתן של ישראל (ולפי זה יש להוסיף ולבאר תחילת המאמר 'בדין הוא שתקדים החודש לפרה', דהיינו שההתחדשות היתה צריכה לבוא

הלוך להרגיעו ישרא"ל, אז הפיח מרן זצ"ל רוח חיים בעצמות היבשות וחבש לב נדכאים ונשכרים, בחנכו אותם ואת בניהם בני הנעורים ברוח טהרה וקדושה לתורה ויר"ש בדרך רבותינו הק' זיע"א, והקים עולה של תורה בהתמסרותו להכלל ולהפרט.

כ. וכדאי' בגמ' (מו"ק כח.) מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת.